

Terugblik op '600 jaar Hardenberg'

D. Hesselink-Zweers

Van 11 tot en met 15 september 1962 werd het feit herdacht dat Hardenberg 600 jaar eerder stadsrechten had gekregen van bisschop Jan van Arkel. Een feestcommissie streefde ernaar dat deze herdenking een grote 'jubileum manifestatie' zou worden. Niet alleen om terug te zien op het verre verleden maar ook om een beeld te geven van de dynamische industriële en agrarische ontwikkeling.



drijfsleider drukkerij Seinen, J.L. Molendijk, directeur bijkantoor Twentsche Bank, D.J. Makkinga, voorzitter Handelsvereniging en E.K. de Haan (adviseur terreinen), waterstaatkundig hoofdamtenaar Rijkswaterstaat. De commissie probeerde een programma samen te stellen dat een uitgesproken feestelijk karakter zou dragen en dat elk wat wils zou bieden.

Organisatie

Aan de viering ging een lange voorbereiding vooraf. Uit de bevolking werd een commissie van ongeveer 150 personen gevormd. Het dagelijks bestuur van dit comité bestond uit de heren J. Bruins, directeur graan- en kunstmesthandel Fa. Jan Bruins en Zonen, K.C. de Wit, directeur N.V. Zuivelfabriek 'Salland', W. Snel, secretaris Waterschap 'De Bovenvecht', L. Triemstra, be-

Een feestelijk versierde Voorstraat.

Er waren maar liefst 21 werkgroepen, waarvan de voorzitters in nauw contact stonden met het dagelijks bestuur. De subcommissies droegen de volgende namen: Co-operaties, Akkerbouw, Zuivel, Rundvee, Varkens, Pluimvee, Paarden, Concours hippique, Pers- en propaganda, Landbouwvoorlichting, Openluchtspel, Financiën, Bankwezen, Organisatiën, Feestelijkheden, Onderwijs, Terreinen, Handel, Industrie, Middenstand en Kinderfeesten.

Het dagelijks bestuur van het organisatiecomité v.l.n.r. staand penningmeester Molendijk, algemeen adjunct Makkinga en adviseur terreinen de Haan, zittend vice-voorzitter De Wit, voorzitter Bruins, alg. secretaris Snel en adj. secretaris Triemstra.



De jubileummanifestatie bestond dus niet alleen uit uitbundig feestvieren. Ook industrie, handel, nijverheid en het agrarisch bedrijfsleven kreeg gelegenheid de grote vooruitgang te tonen. Hardenberg ontwikkelde zich dynamisch en het stadsbeeld veranderde totaal van aanzien door een nieuw gemeentehuis van bijna 2 miljoen, een nieuwe brug over de Vecht, een nieuw gewestelijk arbeidsbureau, flatgebouwen, uitbreiding van de Technische school, vestiging van nieuwe industrieën, een nieuwe haven enzovoort.



Voor de festiviteiten was veel geld nodig. Op de gemeentebegroting werd een belangrijk bedrag van tienduizenden guldens voor dit doel gereserveerd. Van de zijde van industrie, middenstand en particulieren ontving men eveneens flinke bedragen. In mei werd echter duidelijk dat dit niet genoeg was en werd een beroep op de bevolking gedaan. De bijdrage, groot of klein, kon worden gestort op de postrekening van de voorzitter van de commissie Financiën, notaris J.P.C. Boodt.

Achter op de Markt verrees, tussen de haven en garage Renkema, een gebouw van 100 m² waarin het secretariaat werd gevestigd. Aannemer J.G. Oude Lenferink had het aangeschaft als kantine voor zijn personeel, maar wilde het onderkomen graag enige maanden ter beschikking van '600 jaar Hardenberg' stellen. Hier klopte dus het hart van de feestweek. Er was permanent een informatrice, mejuffrouw Overweg, aanwezig om de vele vragen die door commissieleden, aanstaande standhouders en andere belangstellenden werden gesteld, te beantwoorden.

Er was veel belangstelling voor de handel-, nijverheid- en middenstandtentoonstelling en de

Ommen en Den Ham zou worden deelgenomen. Ook pluimvee en konijnen zouden worden geëxposeerd, evenals akkerbouwgewassen. Met de meest bekende paardenfokkers was contact opgenomen voor een tweedaags landelijk concours hippique, dat een vergelijking met de grootse concoursen in ons land kon doorstaan. Tevens werd een gerenommeerd paarden attractienummer verwacht dat in Amerika had opgetreden voor president Kennedy.

Feestterrein

Vrijwel alle feestelijkheden speelden zich af op een gebied van ruim 10 hectare, gelegen bij de Brink, tussen Vecht en Oelenveer. Deze

organisatie vond na lang zoeken een vierde hal in Zuid-Duitsland. Het agrarische gedeelte omvatte onder meer rundvee-, paarden- en varkenskeuringen, waaraan door het beste fokmateriaal uit de gemeenten Hardenberg, Gramsbergen, Avereest,

Op de hoek Voorstraat -Fortuinstraat (nu Bel-Company, Voorstraat 6) staat een maquette van de in aanbouw zijnde carillontoren. Het bord aan de lantaarnpaal verwijst naar het feestterrein '600 jaar Hardenberg'.



Riek Overweg uit Heemse was als informatrice te bereiken in het pand op de Markt.



In hal B presenteerden de gezamenlijke zuivelfabrieken zich.



vlakke, die bestemd was voor de uitbreiding van Hardenberg, werd in de winter opgehoogd en in snel tempo door de Nederlandse Heidemaatschappij omgevormd tot feestterrein. In het voorjaar was de Brink nog een grote chaos van bouwsels en weiden en in de zomer was het voorzien van straten en zelfs van een echte vijver. Deze vijver, langs de Europaweg, bestaat nu nog en was het eerste, toch wel erg nood-

De heren Triemstra en Snel bekijken de plattegrond van het feestterrein.



De toegangspoort tot het feestterrein vanaf de Brink naar het Molenplein, rechts de Oelemölle. Achter links ziet u de reclame-toren van Het Dagblad. Ter gelegenheid van het eeuwfeest kwam eenspeciale krant uit.

De entree tot Hardenberg bij villa Oostloorn met op de voorgrond een als plantenbak omgetoverde kruiwagen.



zakelijke, speelse element in Hardenbergs toekomstige bebouwing.

Het pretpark lag bij het Oelenveer. Daarnaast, achter de Oelemölle, was de feesthal met aanliggend terras, waar men een 'verfrissing kon gebruiken'. Hier vond de officiële opening plaats en waren de optredens van gezelschappen met muziek en cabaret. Oostelijk stonden de tentoonstellingshallen met een oppervlakte van 4000 m². De hallen waren dagelijks tot 's avonds tien uur geopend en het lunapark tot half twaalf. In hal C vond men de stand van 'fotoclub Hardenberg'. Vooraf had deze een wedstrijd uitgeschreven met als motto 'wonen en werken in onze mooie gemeente'. De dia's en foto's kon men inzenden bij het bestuur op Burg. Schuitemstraat 16 en/of Voorstraat 23.

Achter de oude Brink aan de Vecht bevond zich het podium en de tribune, voor onder meer het openluchtspel. Ongeveer ter hoogte van het huidige politiebureau waren de paviljoens met tentoonstellingen, onder meer van pluimvee en konijnen. Ten zuiden van de Europaweg, aangelegd voor de te bouwen, in 1965 geopende, Prins Bernhardbrug, waren de buitenmanifestaties. Dit terrein was ook te bereiken via een zij-ingang over het Oelenveer. Hier werd het vuurwerk afgestoken en de jongeren- en kinderfeesten gehouden. Ten zuiden hiervan situeerde men de wasplaats voor het aan-

gevoerde vee en de keuringsterreinen. In het midden lag het gebied voor het kinderfeest en aan de Vechtzijde was het concoursterrein compleet met een grote tribune.

Feestelijkheden

De commissie Feestelijkheden, onder leiding van J.G. Boekhoven, ontwierp de fraaie feestverlichting voor Hardenberg en Heemse. Er werden flinke geldprijzen beschikbaar gesteld voor buurtverenigingen of straatgroepen met de mooiste versieringen, erepoorten of andere creaties. Volgens de krant was alles in en om Hardenberg in beweging om het feest tot iets geweldigs te maken.

Op de hoek Hessenweg-Haardijk voor 'villa Oostloorn' maakten buurtbewoners een vijver met een betonnen bodem met fontein en een grote versierde en geïllumineerde mast. Van de Nederlandse Heidemaatschappij kregen ze de beschikking over een vijftigtal kruiwagens, die als bloembakken langs de toegangsweg dienst konden doen. Wanneer de commissaris van de Koningin met zijn gevolg Hardenberg kwam binnenrijden, moest de Hessenweg, de entree van Hardenberg, luisterrijk zijn. Zelfs de buurtvereniging Ommerweg-Brandweg (BOB) besloot in overleg met dokter Mullers om diens landhuis Nijenstede feestelijk te verlichten.

Vanouds bestond er een zekere rivaliteit tussen Heemse en Hardenberg, maar uit onderstaande anekdote blijkt dat men ook samen kon lachen. De bewoners van de Hessenweg moesten namelijk de kruiwagens afhalen bij het station in Hardenberg. Gezamenlijk marcheerden ze hiermee, keurig twee aan twee, in optocht door de stad. Ze werden op hun weg naar Heemse muzikaal begeleid door de Heemser drumband en voerden borden met ludieke leuzen met zich mee in een sfeer van 'hup Heemse hup'. Toen de Hardenbergers hen zo demonstratief en parmantig zagen lopen, kwamen ze schertsend met schoppen tevoorschijn en sloten zich bij hen aan. Samen trokken ze verder, het werd een vrolijke boel, een manifestatie op zich. Dirk Smit, de tambour-maitre, stelde hierbij hardop de vraag, wie viert er nu eigenlijk feest: Hardenberg of Heemse?

Programma

De viering ging dinsdagmorgen van start met een plechtige raadsvergadering in de aula van de H.B.S. Hierbij waren ongeveer 400 mensen aanwezig, waaronder de kabinetschef van de commissaris der koningin dr. Dietch. Burgemeester J.H. de Goede opende de vergadering en vertelde over de vele geluk wensen die waren binnengekomen, bijvoorbeeld van oud-Slagharenaar pater Ben Hudepohl uit Oeganda en van oud-burgemeester Gerrit Oprel uit Apeldoorn.

Bij de ingekomen stukken werd de brief van H.M. Koningin Juliana voorgelezen, waarin zij aan Hardenberg een nieuw wapen verleende met als hoofdfiguur de heilige Stephanus. Waarop onder begeleiding van muziek het Wilhelmus werd ingezet en als een man rezen alle aanwezigen op om staande twee coupletten van het volkslied te zingen.

De vergadering die met het gebruikelijke ambtsgebed werd geopend en gesloten, had uiteraard een plechtig verloop. De burgemeester sprak nog enkele woorden. Zijn redevoering over de geschiedenis van Hardenberg in relatie met de rivier de Vecht is bewaard gebleven en bestaat uit acht getypte pagina's. De nestor van de raad de



De ruim 90 jarige Lucas Zweers, alias Luuks van n' Noef, arriveert in de uit 1909 daterende Peugeot van Derk ten Cate.



heer Dieters, sloot hier uitvoerig bij aan en verhaalde over de meer recente ontwikkelingen. De genodigden werden, als gast van het gemeentebestuur, uitgenodigd voor een broodmaaltijd, waarna men tegen de middag naar het feestterrein trok.

Hier werd de commissaris van de Koningin ir. J.B.G.M. ridder de van der Schueren, als vertegenwoordiger van Hare Majesteit en als erevoor-

De mensen zijn op weg naar het feestterrein. De Brink is fraai versierd met verlichting boven de straat. Op de achtergrond zien we de mooie poort bij het Oelenveer.

zitter van deze manifestatie, met het nodige eerbetoon ontvangen. De heer Bruins sprak als voorzitter van het feestcomité een woord van welkom. Ook burgemeester De Goede hield een toespraak, waarop de commissaris een rede vol goede wensen voor de toekomstige ontwikkeling van de stad uitsprak. Nadat hij kennis had gemaakt met Hardenbergs oudste inwoner Lucas Zweers, maakten de gasten en enige duizenden belangstellenden een rondgang over het terrein.

Na de officiële opening gingen om vier uur de poorten open voor het publiek. Door-

lopende toegangskaarten, op naam gesteld en voorzien van pasfoto, gaven gedurende alle 5 dagen toegang tot het met tienduizend bloemen fraai aangeklede feestterrein. De prijs voor volwassenen bedroeg f 5,- en kinderen tot 14 jaar f 2,50. Dagkaarten waren vanzelfsprekend duurder en voor de concoursen hippique moest worden bijbetaald. 's Avonds kwamen de muziekverenigingen uit Hardenberg, Heemse, Bruchterveld, Beerzerveld, Sibculo en Bergentheim vanuit verschillende punten in Hardenberg aangemarcheerd en volgde een gezamenlijk concert. Er waren optredens van The Rivertown Dixieland Jazzband, van de bekende 'teen-ager-ster' Conny van den Bos en van het stemmingsorkest Hans Wiljon met Tiroler en Weense muziek. Het openingsvuurwerk met fantastische effecten was afgestemd op '600 jaar Hardenberg'. Volgens de krant waren er de eerste dag bijna zeventuizend bezoekers geweest. Omdat toen de konijntentoonstelling nog niet was geopend, verwachtte men een stijgende tendens voor de volgende dagen.

Woensdagmorgen begon om zeven uur de aanvoer van de 570 voor de rundveeshow ingeschreven dieren. Behalve de rundveekeuringen was er de keuring van het pluimvee en de konijnen. 's Middags speelde het stemmingsorkest en was het de uitreiking van de prijzen en het defilé van de bekroonde dieren van de rundveeshow. 's Avonds maakte Drumband Heemse haar rondgang. Op het podium was een cabaretvoorstelling met veel bekende artiesten, zoals De Spel-



Ook feestelijke verlichting op het Oosteinde (boven) en in de Fortuinstraat (onder).

brekers met 'Katinka' en De Selvera's met 'De Postkoets', verder conferencier Frans Vrolijk en de komische cascadeurs Melton Bros. Verder nog een goochelshow van Crochet, accordeonshow van Les deux Pico's, akrobatiek van de Crocksons en de muzikale clown Raxis, alles met muzikale omlijsting van Koos Vermeulen. In de feesthal kon men weer genieten van de Tiroler kapel.

Donderdagmorgen was de keuring van warmbloed-, trek- en fjordenpaarden. Het pretpark ging vroeger open in verband met de wedstrijden van plattelandjongeren. Voor de meisjes waren er

wedstrijden in strijken, bloemschikken, cake bakken en toast versieren. De jongelieden moesten elkaar bekampen in trekker- en paardenbehendigheid en veebeoordeling.

's Middags kwamen groepsgewijs bijna 3500 schoolkinderen kijken naar het sprookje Panda van toneelgezelschap Anneke Elro. Er waren doorlopende poppenkastvoorstellingen en andere attracties en versnaperingen, die door ondernemers beschikbaar waren gesteld.

Donderdag- en vrijdagavond trad de Tiroler- en boerenkapel op, gevormd uit het bekende muziekkorps Wilhelmina uit Glanerbrug en werd het

openluchtspel 'Hardenberg in verleden, heden en toekomst' opgevoerd. Vrijdags was het groot nationaal concours hippique voor tuigpaarden met springconcours voor 'heerrijders' met meerdere attractienummers. Volgens een krantenartikel zouden de beste paarden van ons land aanwezig zijn, zoals Sarina, kampioen 1962 en Alfred, het paard dat vijf jaar achter elkaar het kampioenschap wist te veroveren. Ook zouden de kampioenen tweespannen 1962 om het oranjelint kampen. Tenslotte nog vrijheidsdressuur en niet te vergeten de twee grote springconcoursen.





Zaterdag was de dag van de reünie. Oud-Hardenbergers, zoals de professoren Gerard Bruins en Jan Waterink, dominee Mulder, Henk Vinke en Simon Blein, werden ontvangen aan het station en in de feesthal toegesproken door burgemeester De Goede. In de kantine van de Eltem werd een koffiemaaltijd aangeboden en vertoonde dominee Loor zijn dia's. Daarna volgde een rondrit door de nieuwe woonwijken, industrieterrinen en de nieuw gegraven haven aan het Overijssels Kanaal. Tegelijkertijd was de sterrit. In samenwerking met de Hardenberger Motorclub werd gestreden om een halve meter hoge beker, voorzien van het embleem van '600 jaar Hardenberg'. Volgens een voorgeschreven route kwamen deelnemers in auto's en motoren/bromfietsen aangereden vanuit diverse punten in de gemeente voor de officiële start aan de Vechtstraat, tegenover de Wavin. Intussen arriveerden in optocht op het feestterrein de gymnastiekverenigingen HGV en DOS onder begeleiding van de muziekverenigingen Hallelujah, Kunst na Arbeid, De Eendracht en Drumband Heemse. Ook was er weer muziek van de Tiroler kapel en 's avonds een muzikale rondgang van de vermaarde militaire kapel Jan Willem Friso uit Assen met aansluitend het concert op het '600 jaar podium'. Daarna volgde de taptoe en de manifestatie werd gesloten met een groots vuurwerk.

De foto's vanaf linksboven met de klok mee. Links aan tafel zit Simon Blein (zonder bril). Hij werd in WOII vanuit Westerbork op transport naar Duitsland gezet, maar wist uit de trein te springen. De ingang van het feestterrein bij de Brink. Rechts de grote tenten waar de bedrijfsbeurs werd gehouden. Het concours hippique aan de zuidkant van de nieuwe Europaweg. Daaronder krijgt het paard een eervolle prijs opgespeld. En het publiek op de afgeladen tribune genoot zichtbaar met volle teugen. Linksonder geven de verenigingen DOS en HGV met paard gymnastiekdemonstraties.



Openluchtspel

De heer C. Lina schreef en regisseerde het openluchtspel, waaraan 150 mensen meewerkten. Op het podium van 16 x 18 meter zorgde de heer Jacquet met zijn staf voor het decor. De choreografie van de balletgroep was in handen van de heer Faure en voor de kostuums en de grime zorgde kapper Eikendal.

Het stuk, met hoogtepunten uit de geschiedenis van Hardenberg, werd deels in de streektaal opgevoerd en was als volgt opgezet: Een groep meisjes, in vakantietenuue en met kampeeruitrusting, komt zingend op. Een oude Hardenberger - de dichter Hendrik van Laar - vertelt hen over de reden van het feest. Hij verhaalt over de stichting van de stad 600 jaar geleden. En dan gaat zijn verhaal over in de uitbeelding ervan op het podium. We zien een herberg in de 14e eeuw. Soldaten van Jan van Arkel drinken een biertje en de achtereenvolgende gebeurtenissen geven een kijkje op de onveiligheid in die oude tijd: moord, plundering en brandstichting zijn aan de orde van de dag. Een troubadour zorgt voor enige afwisseling en zijn lied zal ongetwijfeld door velen zijn meegezongen:

**Jaren en eeuwen en muren vergaan,
Hardenberg, Hardenberg, gij blijft bestaan;
En hoe de wegen der mensheid ook gaan,
Hardenberg, Hardenberg, gij blijft bestaan.
Vreest voor geen rampen, wreed en geducht,
Eens neemt uw welvaart een adelaarsvlucht,
Dan breekt een stralende tijd voor u aan,
Hardenberg, Hardenberg zal nooit vergaan.**

Een ongeletterde maar wijsgerige herder vertelt van zijn visioenen. En de bisschop neemt het besluit de ommuurde stad Hardenberg te stichten. Natuurlijk wordt er een groot feest gevierd, waar een heraut de stichtingsbrief voorleest. Het tweede bedrijf speelt in de 17e eeuw. Er treden hanekemaaiers in op en een levendige marktscene typeert de tijd van toen. Kostelijk zijn de oude namen, die erin verwerkt zijn en waarvan velen nu nog bestaan. Op het podium wordt een raadsvergadering gewijd aan het grote brandgevaar. Een overtreder, die geen 'döppie op de piepe' heeft, wordt aan de kaak gesteld. De veelvuldige geschillen over schapen en heide komen op plastische wijze voor het voetlicht. Dit bedrijf eindigt met een van de grote branden die Hardenberg teisterde, zichtbaar gemaakt met behulp van Bengaals vuurwerk. Het derde bedrijf speelt in 1962. De verteller heeft echter zijn bril vergeten en de meisjes declameren zijn gedicht, dat begint met:

Een stad, die in de steigers staat, waarin het leven bloeien gaat, dat is ons Hardenberg. Dan komen de elfjes op en laat een fee het heden zien, dat perspectief op de toekomst opent. Jeugdverenigingen treden aan: gymnastiek, voetbal, volleybal, korfbal, padvinders, wandelclubs, ruiters, muziek, zang, padvindersdrumband enzovoort.



Tot slot komt iedereen voor het voetlicht, ook afvaardigingen uit de agrarische sector en diverse industrieën, met kenmerkende attributen zoals de Eltemschaar en de Wavinbuis. Ter afsluiting vormen gymnasten de woorden: HARDENBERG 600 JAAR.

Met dank aan:

- L. Bruins.

Foto's:

- Hardenbergs Archief,
Historische Vereniging
Hardenberg, K. de Wit,
C. Veurink-de Wit.

